

«Participar a la Setmana Santa pot tenir un component religiós o no; també és cohesió associativa»

L'etnòleg local Salvador Palomar analitza el significat actual de les mostres col·lectives de religiositat

Imatge d'arxiu de la processó de les Tres Gràcies | Reusdigital.cat

El programa d'actes de la **Setmana Santa reusenca** d'enguany està ple d'actes, després de dos anys amb afectacions per la covid. Es torna a la normalitat, i d'aquí a uns dies molts reusencs hi participaran una altra vegada atrets per la devoció religiosa o pel seu caràcter cultural, o per les dues coses.

Parlem amb l'etnòleg **Salvador Palomar** (Reus, 1956) sobre com aquests dos aspectes influeixen en la celebració.

- La celebració de la Setmana Santa de Reus fins on implica la fe i fins on la cultura?

- Des de sempre, les mostres col·lectives de religiositat s'han aguantat sobre una doble base. D'una banda, expressaven les creences de la gent, la devoció i la visió que tenien del món, i significaven posar-se sota la protecció d'un sant o una santa, de la Mare de Déu i, evidentment, de Crist. Però de l'altra, aquestes mostres col·lectives també són un element de cohesió social i d'organització entorn d'un fet, com ara una celebració festiva, una acció de gràcies per la pluja, la fi d'una epidèmia, etcètera. Aquests dos components continuen avui dia, però el segon, el social,

cada vegada és més important. En l'augment de l'interès per determinades manifestacions col·lectives de caràcter popular hi tenen un paper conceptes com el patrimoni, el costum...

- Creus que aquesta és la raó per la qual augmenta el nombre d'actes per celebrar la Setmana Santa a la nostra ciutat?

- Precisament hi contribueix aquesta visió de la celebració com a patrimoni. Sens dubte, a escala personal, també hi pot haver un increment del sentiment religiós; hi pot haver més persones que hi creguin, que tinguin més devoció, però això els ho hauríem de preguntar, no ho podem saber. Però, si t'hi fixes, quan es presenten els actes de la Setmana Santa, el discurs que es fa entronca bàsicament amb la idea que forma part del patrimoni cultural, que representa una mica la ciutat, que val la pena conèixer-lo. Fins i tot serveix per orientar el foraster, el turista, en tant que és una manera de conèixer una part del patrimoni material i artístic de la ciutat, i sobretot els costums. De manera explícita, et diuen que tu hi has de participar perquè forma part de la teva cultura.

- Entens que una persona no catòlica pugui anar a la processó de la Setmana Santa?

- Perfectament. En aquesta visió del costum com a part dels referents d'identitat d'una comunitat, participar en un acte d'aquesta mena pot semblar contradictori des d'un punt de vista racional, però en pots formar part perfectament des d'un punt de vista emocional i sentimental, tant a l'hora de participar-hi directament com de fer-ho com a públic. És evident que no tothom hi va mogut per devocions religioses, sinó per costum, o perquè forma part del que és la seva manera de veure la comunitat que l'envolta.

- La religió i la cultura són un referent en un moment de crisi personal.

- La religió és un referent de moltes coses i d'identitats diverses. Quan ets fora del teu lloc d'origen, tens dos elements, entre d'altres, que et poden servir per configurar la teva identitat, que són la llengua i la religió. Ara imagina't dos grups de catalans, un que viu al Pirineu, que és agrícola, i un altre que viu a la ciutat, que és urbà. En un moment donat, els desplacen i es troben tots junts. Què tenen en comú? La llengua i que, probablement, participaran tots d'uns quants costums i uns quants referents, molts dels quals vinculats a la religió. Això es pot aplicar a les comunitats forasteres, que, com totes, tenen en la seva llengua i en la seva religió uns referents d'identitat. Tanmateix, la religió, en aquests moments, també és un referent d'identitat associativa. Les persones tenim tendència a trobar-nos, a participar en col·lectius, i aquests col·lectius tenen diverses finalitats. Participar en actes com ara el sopar de Nadal, el carnaval, una sortida per Setmana Santa o una revetlla de festa major pot tenir un component religiós o no; depèn del que sigui, també forma part d'aquesta cohesió associativa. Tot aquest conjunt de factors contribueix al fet que, en els últims anys, es vegi més gent en aquesta mena de manifestacions, independentment que això signifiqui cap devoció a escala personal.

- Després de la mort de Franco, hi va haver una important davallada de la celebració i les processons de la Setmana Santa a Reus.

- Efectivament, perquè hi va haver un procés (que havia començat abans) de canvi de mentalitat de la societat. Les pràctiques catòliques, sobretot les públiques (no tant les individuals), s'associaven a un règim que les havia imposat per la força durant molts anys. Per tant, al final del franquisme i a la transició, la contestació de la religió (del catolicisme, concretament) és evident, i això significa d'alguna manera un allunyament; socialment, perd molta importància. Ara, la modernitat ha assimilat tot aquest seguit de manifestacions col·lectives religioses, que formen part del passat però que també formen part del present, i això facilita la fusió d'identitats de grup.

- A Reus s'estan recuperant aspectes del costumari de la nostra Setmana Santa, oi?

- Sí, de la mateixa manera que s'estan recuperant altres elements d'altres moments de l'any. Diversos grups socials busquen espais on manifestar-se col·lectivament. És una manera de sortir

de casa, de sortir dels locals socials, en un moment en què l'associacionisme cada vegada és menys d'espai tancat i de societats històriques, sinó de projectar-se constantment al carrer.

- Què destacaries de la celebració de la Setmana Santa a Reus?

- Com a referent de la celebració de la Setmana Santa, el migdia del Divendres Sant, que és el trasllat de la de Puríssima Sang des de la seva església fins a la Prioral, la Funció de l'Agonia i el retorn que acaba amb les Tres Gràcies. És tot aquest conjunt (que, a més, és el que té declaració patrimonial com a element tradicional d'interès nacional) el que n'ha estat sempre el nucli. En moments d'alts i baixos no s'ha perdut, o s'ha perdut molt poc. Evidentment, en moments de catàstrofe o situacions excepcionals sí, però jo diria que és el que defineix més la Setmana Santa a Reus. Pel que fa a la participació associativa, ens trobem que és tot aquest conjunt, que tenia la seva expressió en la processó de l'Enterrament del Divendres Sant, el que ara s'està multiplicant. Ara, cada agrupació intenta reinventar-lo, perquè hi ha processons que són de nova creació en els últims anys. Si t'hi fixes, per Sant Pere passa el mateix: hi ha uns elements que són comuns, que giren al voltant del 28 o el 29 de juny, però després, la resta de dies, hi ha altres dinàmiques.

- Des de l'entitat Carrutxa continueu treballant en la recerca de la religió popular, oi?

- Sí, treballem sobre les mentalitats, que agafen les creences i les ideologies, i com afecten el comportament de les persones. Jo no puc dir si la Mare de Déu existeix, aquest és un tema ideològic, però el que sí que puc fer és estudiar el que les persones (en aquest cas, la comunitat local reusenca) han fet a partir d'una creença (en aquest cas, una aparició). És a dir, estudiem la religiositat col·lectiva, entesa com el comportament de la comunitat, i com s'estructura.